

Posudek disertační práce

Název: (De) Institucionalizace výchovné péče o ohrožené děti v České republice.

Autor: Mgr. Egon Střihavka

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.

Oponent: Doc. PhDr. Eva Urbanovská, Ph.D., ÚPPV FVP SLU Opava

Studijní obor: Pedagogika

Zhodnocení významu disertace pro příslušný obor

Disertační práce je zaměřena na proces přeměny systému péče o ohrožené děti. Toto téma je proto velmi aktuální a společensky přínosné právě s ohledem na probíhající proces transformace systému péče o ohrožené děti v ČR. Autor na základě práce s odbornou literaturou, dokumenty a především na základě vlastního výzkumného šetření zvažuje souvislosti, možné vlivy, dopady a prognózy ve výchově a vzdělávání dětí v systému náhradní výchovné péče. Teoretická část práce poskytuje důležitá teoretická východiska. Autor prezentuje zásadní teoretické koncepce, analyzuje pojmy ohrožená rodina a ohrožené dítě, charakterizuje systém péče o ohrožené děti a vnější i vnitřní determinanty ohrožení dítěte. Je otázkou, zda by autor neměl rozšířit soubor vnitřních determinant o další faktory. Poslední kapitola teoretické části poskytuje celkem zdařilý přehled institutů péče o ohrožené děti. Oceňuji snahu autora postihnout vztahy a souvislosti. Na určitých místech však není zcela jasně vyjádřeno, zda autor zvažuje příčinnou souvislost (kauzalitu) naznačeného vztahu. Například souvislost dyslexie se sociokulturním prostředím a emocionalitou (s. 48), stejně jako poukazování na vyšší výskyt negativních projevů chování u dětí, které byly navraceny do biologické rodiny (viz s. 65 a s. 160).

Pozitivum předložené práce shledávám v uvedení celé škály různorodých názorů, prezentaci vlastních stanovisek k současnému směřování systému péče o ohrožené děti a v důsledném uvádění jak pozitiv, tak i rizik různých forem této péče včetně nabídnutí možností odstranění rizik. Prezentované poznatky, zjištění, komparace a závěry formulované na základě analýzy výsledků výzkumu představují nesporný přínos pro pedagogickou vědu v teoretické i praktické rovině s přesahem do dalších vědních oborů a oblastí profesionální praxe. Práce má multioborový charakter.

Vyjádření k postupu řešení problému, použitým metodám a splnění stanoveného cíle

Jak autor již v Úvodu disertační práce prezentuje, cílem empirické části je zhodnocení procesu deinstitucionalizace péče o ohrožené děti v ČR pohledem vybraných pracovníků v systému péče o ohrožené děti. Cíl výzkumné části je pak (ovšem s jistými formulačními úpravami) prezentován také v úvodu empirické části. Adekvátně k cíli byla formulována hlavní výzkumná otázka a pět dílčích výzkumných otázek. Pro naplnění cílů autor zvolil vhodně kvalitativní přístup s technikou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný vzorek je vhodně strukturovaný, složením i velikostí odpovídá výzkumnému cíli. Jsou uvedena kritéria výběru respondentů, chybí však objasnění toho, proč se autor orientoval právě na pracovníky ve vedoucích funkcích. Pro zpracování dat získaných v rozhovoru zvolil autor analýzu přepsaného textu, techniku třístupňového kódování a kategorizaci získaných dat. Obsah jednotlivých kategorií pak byl dále interpretován a komparován. Všechny zvolené a využitě metody sběru i zpracování dat hodnotím jako adekvátní a účelně využitě. Pro zdokumentování metody zpracování dat by však bylo vhodné do příloh zařadit ukázkou kódování a ukázkou přepsaného rozhovoru. Na základě zhodnocení realizace a výsledků výzkumného šetření je možné konstatovat, že jak stanovený hlavní cíl, tak vymezené dílčí cíle byly naplněny.

Stanovisko k výsledkům disertační práce a k původnímu konkrétnímu přínosu předkladatele disertační práce

Předložená práce je originální, přínosná v teoretické i praktické rovině. Autor zdařile komparuje výpovědi respondentů s výsledky dosavadních výzkumných šetření a názory publikovanými v tuzemské i zahraniční literatuře. Jsou prezentována jak pozitiva, tak rizika současné transformace systému péče o ohrožené děti s důrazem na zhodnocení vlivů a dopadů na samotné dítě, na jeho rozvoj, výchovu a vzdělávání. Autor nabízí k většině nastíněných problémů také možná řešení. Práci je tedy možné hodnotit jako inspirativní.

Formální úprava, jazyková úroveň, uspořádání práce

Disertační práce o celkovém rozsahu 180 stran textu včetně seznamu literatury má logickou strukturu. Autor pracoval s dostatečným množstvím tuzemské i zahraniční odborné literatury, která odpovídá zaměření disertační práce. Práce je členěna tradičně na část teoretickou a výzkumnou. Obě části jsou rozsahem vyvážené, kapitoly jsou vhodně uspořádány. Formální a jazyková úroveň splňuje dané požadavky. Přesto mám některé připomínky.

V rozsahu jednotlivých kapitol je patrná nevyváženost (kapitoly č. 2 a 3 jsou velmi krátké, naopak kapitola č. 6 zahrnuje celou výzkumnou část, kapitolu 6.6 by bylo možné kvůli lepší přehlednosti rozdělit na subkapitoly).

V textu teoretické části by byla u některých pasáží žádoucí větší provázanost a v některých místech lepší postihu souvislostí. Autor některé myšlenky a sdělení opakuje. Snaží se zahrnout velkou šíři informací k dané problematice, o nezbytnosti zařazení některých myšlenek bez další komparace a uvedení příslušných vztahů k výzkumu by se však vzhledem k zaměření práce dalo diskutovat.

V textu se občas vyskytují stylistické neobratnosti, překlepy a drobné gramatické chyby. Vzhledem k tomu, jak často využívá autor zkratky, bylo by možné doporučit zařazení Seznamu použitých zkratk.

Další podněty a otázky pro autora k obhajobě

1. V práci je zdůrazněna spolupráce s rodinou jako jedna z podmínek na cestě k úspěchu péče o ohrožené děti. Současně respondenti poukazují na neochotu rodin aktivně spolupracovat a participovat na podpůrných programech. Autor sám nastiňuje směr v procesu zlepšení této spolupráce. Jaké konkrétní kroky pro řešení nespolupráce rodin autor nabízí?
2. Jaká je pravděpodobnost a jaké jsou podmínky uskutečnění změn uvnitř rodiny?
3. Jak autor hodnotí rizika pěstounské péče na přechodnou dobu? Jak je možné zkvalitnit výběr pěstounů a zajistit dostatečnou kvalitu pěstounské péče?
4. Ze závěrů výzkumu vyplývá kritika některých podpůrných programů. Jak je podle autora možné zvýšit efektivitu podpůrných programů? Kdo a jak by měl vyhodnocovat jejich účinnost? Jaké kontrolní mechanismy autor navrhuje?

Závěr

Přes uvedené připomínky je možné konstatovat, že předložená disertační práce je kvalitně zpracovaná, splňuje všechny základní požadavky, a proto ji **DOPORUČUJI K OBHAJOBĚ**. Autor prokázal adekvátní orientovanost ve zkoumané problematice, tuzemské i zahraniční odborné literatuře, stejně jako předpoklady pro vědeckovýzkumnou práci.

V Opavě dne 20. 8. 2020

Doc. PhDr. Eva Urbanovská, Ph.D.

